

Korruptsiooniuring 2004

Korruptsiooniuring viidi läbi detsembris 2004. Selle raames küsitleti kolme eri sihtgruppi: Eesti elanikke (1002 inimest, näost-näku intervjuud), ettevõtjaid (503, telefoniintervjuud) ning avaliku sektori töötajaid (901, veebiküsitlus). Kokku oli valimis 2406 inimest, seega on tegu esindusliku valimiga. Iga sihtrühma jaoks koostati eraldi küsimustik, kus osa küsimusi võrdlemise eesmärgil kattus.

Värskelt valminud uuringu autoriks on Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakond. Küsitlustöö tegi Emor. Küsitluse ettevalmistamisel ja andmete analüüsil osalesid konsultantidena Oxfordi Ülikooli Nuffield Kolledzhi teadlane Margit Tavits (PhD) ning Tartu Ülikooli õigusteaduskonna dotsent Taavi Annus (PhD). Uuringut rahastati Phare projektist "Korruptsiooni vähendamine Eestis."

Uuringu eesmärgiks oli selgitada välja:

- **kui sageli** korruptsiooni Eestis esineb,
- **kui tõsise probleemina seda tajutakse** ja
- **kui teadlikud** on Eesti inimesed eri korruptsioonivormide ebaseaduslikkusest.

Mõõdeti nii korruptsiooni **tunnetuslikku taset kui tegelikku kokkupuudet korruptsiooniga**. Selgus, et tunnetuslik korruptsiooni tase on tegelikust kokkupuutest suurem. **Korruptsiooniga kokku puutunud inimesed peavad seda levinumaks.**

Kui paljud on altkäemaksu maksnud või sellega kokku puutunud?

- **Iga neljas Eesti elanik** väidab, et neilt on avaliku teenusega seoses altkäemaksu nõutud.
- **Iga neljas ettevõtja** väidab, et neilt on avaliku teenusega seoses altkäemaksu nõutud.
- **Iga neljas avaliku sektori töötaja** väidab, et talle on isiklikult altkäemaksu pakutud.

16% elanikkonnast väidab, et on altkäemaksu (kingituse, raha või vastuteene näol) **maksnud.**

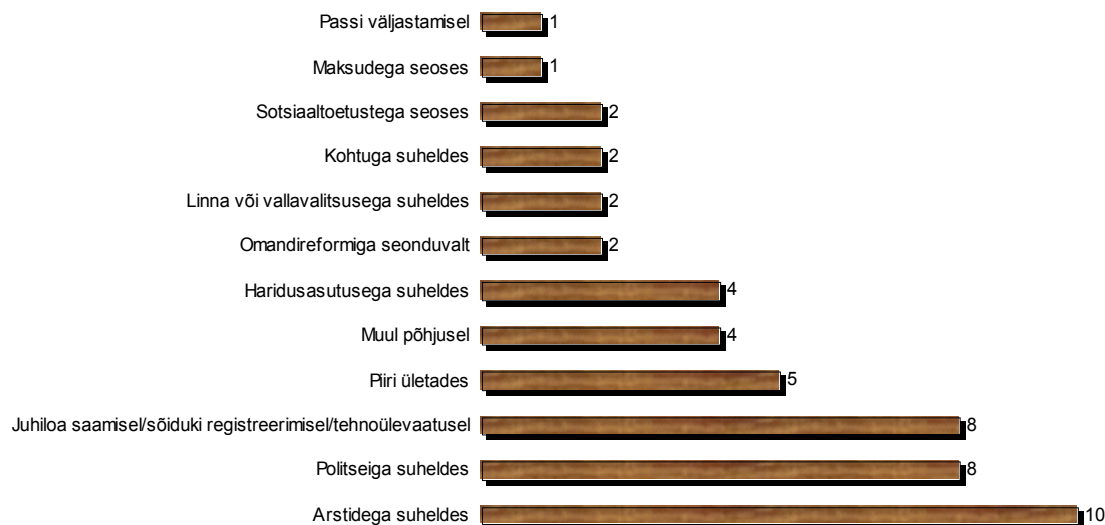
Lisades inimesed, kes endi sõnul on olnud tunnistajaks altkäemaksu maksmisele või teavad inimesi, kes on altkäemaksu maksnud, saame kokku **39%**.

16% ettevõtjatest väidab, et on asutustega suheldes altkäemaksu maksnud.

Kus on altkäemaksu nõutud või pakutud?

- **Elanikelt** küsiti enim altkäemaksu **arstidega suheldes – 10%.**
Politseinikega suheldes, sõiduki registreerimisel, tehnoülevaatusel või juhiloa saamisel oli altkäemaksu nõutud **8%-lt vastajalt.**

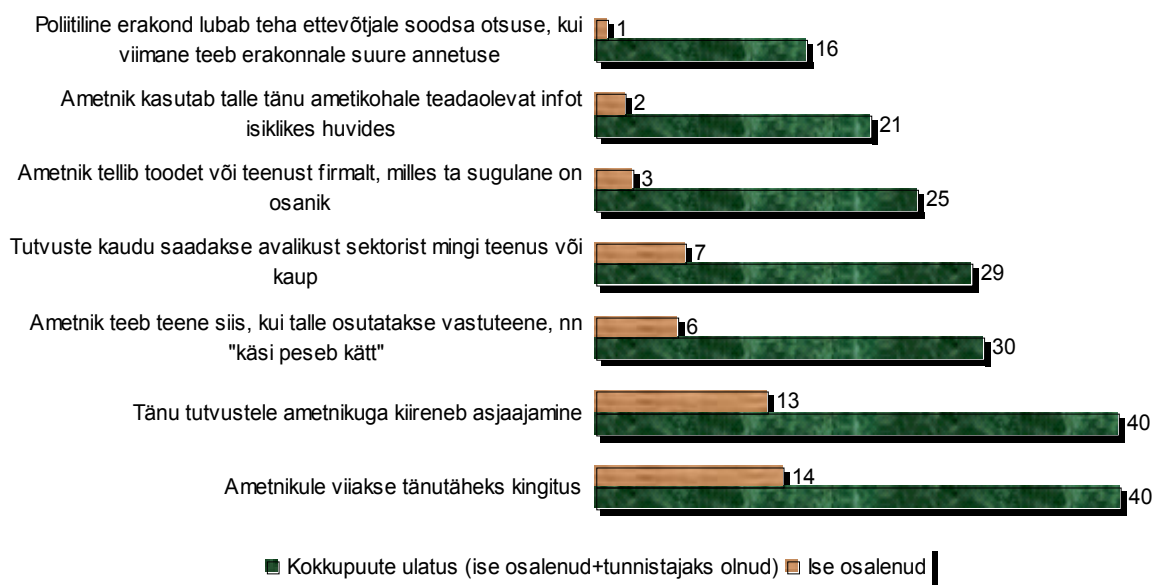
Joonis 1. Elanikkonna kokkupuude altkäemaksuga (Osakaal elanikkonnast, kellelt on „iga kord“, „sageli“ või „harva“ altkäemaksu soovitud)

- **Ettevõtjatelt** küsiti enim altkäemaksu **sõiduki registreerimisel ning tehnõulevaatusel – 13%**. Selle järgnevad **trahvid – 9%** ning **litsentside ja lubade taotlemine – 7%**.
- **Õiguskaitsega tegelevate asutustele** (politsei, kapo, prokuratuur, kohtud, piirivalveamet, teabeamet, maksu- ja tolliamet) **pakuti altkäemaksu teistega võrreldes enam – vastavalt 62% ja 48%**.

Kui palju on kogetud muud korruptsiooni?

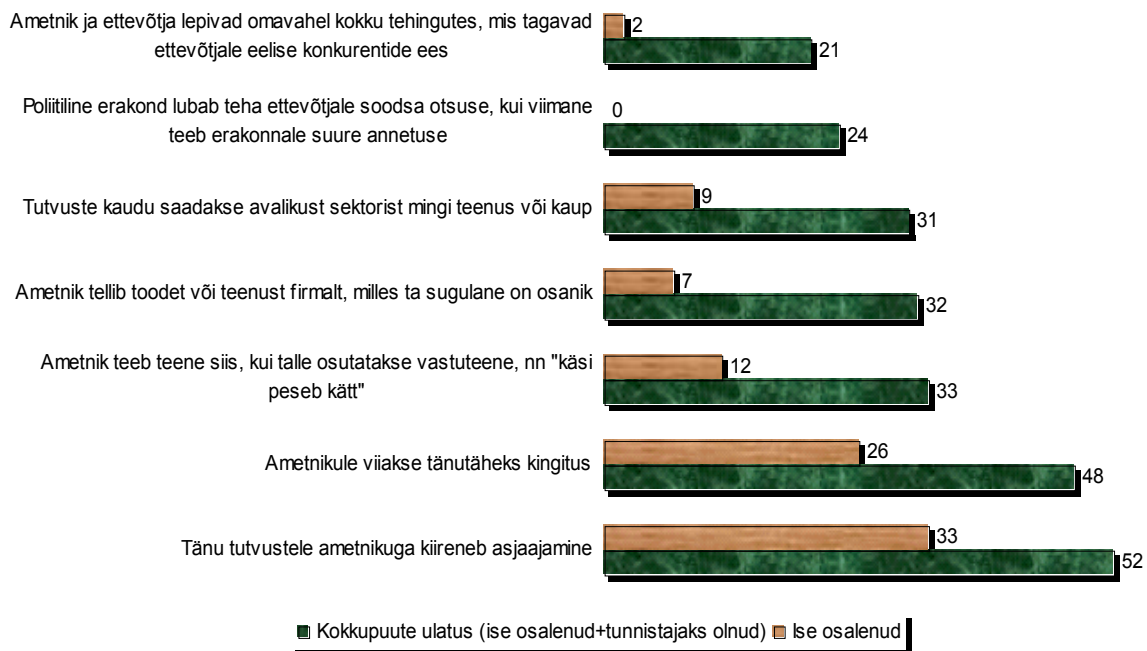
Joonis 2. Elanike kokkupuude korruptsioonivormidega (Osakaal vastajatest, kes on isiklikult osalenud vastavat tüüpi korruptsioonis või on osalenud või olnud tunnistajaks vastavat tüüpi korruptiivsele tegevusele)

- **Iga neljas Eesti elanik on isiklikult osalenud** ühes loetletud korruptsioonivormis/tegevuses.
- **Ligi pool ettevõtjatest (42%) on isiklikult osalenud** ühes loetletud korruptsioonivormis/tegevuses.
- **Iga neljas avaliku sektori töötaja on kokku puutunud** korruptsioonijuhtumiga.

- **Elanikud olid isiklikult kõige enam kokku puutunud olukorraga, mil ametnikule viiakse kingitus või mil tänu tutvustele kiireneb asjaajamine** –vastavalt 14% ja 13% vastanustest. Lisades siia inimesed, kes on sellistele sündmustele tunnistajaks olnud, saame mõlemal juhul 40% – ligi pool Eesti elanikest on osalenud korruptsiooniaktis või olnud tunnistajaks korruptsioonikuriteole.
- **Ettevõtjad olid isiklikult kõige enam kokku puutunud olukorraga, mil tänu tutvustele kiireneb asjaajamine ning mil ametnikule viiakse kingitus** – vastavalt 33% ja 26% vastanustest.

Joonis 3. Ettevõtjate kokkupuude korruptsioonivormidega

- **Korruptsiooniga on enda sõnul rohkem kokku puutunud poliitiline ametkond** (Riigikogu, linna- ja vallavolikogu liikmed). Tõenäosus, et sellesse gruppi kuuluvad vastajad on korruptsiooniga enda sõnul kokku puutunud, on 4 korda suurem kui teiste ametkondade puhul.

Kuidas korruptsiooni määratletakse ja mil määral seda hukka mõistetakse?

Korruptsiooniks peetakse vähem neid tegevusi, kus keegi otseselt kahju ei kannata või kasu ei lõika. **Kõige sagedamini** peetakse korruptsiooniks ka praktikas kõige lihtsamini tuvastatavat korruptsioonivormi – **alkäemaksu trahvi ärahoidmiseks või asjaajamise kiirendamiseks**.

Tabel 1. Mida peetakse korruptsiooniks?

Tegevus	Nõustumise osakaal		
	Elanikkond	Avalik sektor	Ettevõtjad
Kui ametnik võtab trahvi ärahoidmiseks, asjaajamise kiirendamiseks vastu altkäemaksu, siis see on korruptsioon.	91%	97%	91%
Kui ametnik jagab raha eest avalikult mittekättesaadavat infot, siis see on korruptsioon.	87%	96%	93%
Kui ametnik võtab peale teenuse osutamist tänutäheks vastu kingituse, siis see on korruptsioon.	47%	56%	52%

Kui inimene võetakse tööle tänu isiklikele suhetele kõrgemalseisva ametnikuga, siis see on korruptsioon.	70%	73%	Ei küsitud
Kui riigihange pakutakse soodsaimale pakkujale, kes on ametniku sugulane, siis see on korruptsioon	Ei küsitud	Ei küsitud	70%
Kui riigihange pakutakse ettevõttele, kes pakub ametnikule selle eest lisahüve, siis see on korruptsioon	Ei küsitud	Ei küsitud	94%

Tabel 2. Tegevuste taunimine

Tegevus	Hukkamõistjate osakaal		
	Elanikkond	Avalik sektor	Ettevõtjad
Ettevõtja pakub eliitkooli direktorile reisi soojale maale, et tema poeg pääseks kooli.	75%	94%	86%
Kiirust ületanu pakub politseinikule soodsal tingimusel teenust oma firmas – trahv jääb tegemata.	74%	95%	84%
Ettevõtja lubab ametnikule või poliitikule hüvesid eesmärgiga võita riigihange või saada soodne leping.	68%	94%	85%
Haige pääseb operatsioonile eelisjärjekorras, kuna arst on tema venna kursusekaaslane.	62%	81%	64%
Riigiametnik kasutab ametiautot isiklikuks otstarbeks.	58%	70%	56%
Ettevõtja helistab tuttavale ametnikule, kiirendamaks ettevõtte dokumentide menetlemist, mis on vahepeal takerdunud	46%	64%	53%
Ametnik tellib arvuteid firmast, mille osanik on tema poeg (lähikondlane).	50%	80%	Ei küsitud
Ametnik peab raha eest töölaseid loenguid.	46%	46%	Ei küsitud

- Nende inimeste hulgas, kes tunnistavad altkäemaksu maksmist, on rohkem avaliku sektori töötajaid. Erasektori töötajad on altkäemaksu maksnud umbes poole väiksema tõenäosusega kui avaliku sektori töötajad.
- Eestlased on korruptsiooni osas teistega võrreldes hukkamõistvamad (sama tulemus nii elanike kui ettevõtjate uuringu põhjal).
- 80% elanikest ei tea, kuhu korruptsioonijuhtumist teatada. 60% avaliku sektori töötajast, kes korruptsiooniga kokku puutudes ei teatanud korruptsioonist, ei tea, kuhu korruptsioonist teatada. (Neid, kes korruptsiooniga kokku puutudes ei teatanud sellest, oli 40%.)
- Virumaa eristus ülejäänud Eestist mitmel moel:

1) Virumaa ettevõtjatelt oli lubade ja litsentside taotlemisel ülejäänud Eestiga võrreldes sagedamini meehead nõutud, vastavalt 14% ja 9%.

2) Ida-Virumaalt pärit vastaja on 3 korda suurema tõenäosusega kui mujalt pärit vastaja eri korruptsioonivormidega kokku puutunud. Olukorraga, mil poliitiline erakond lubab ettevõtjale soodsa otsuse, kui viimane teeb erakonnale suure annetuse, on Ida-Virumaalt pärit vastaja koguni 4,8 korda suurem tõenäosusega kokku puutunud kui mujalt pärit vastaja.

3) Virumaa ettevõtjal on võrreldes teiste Eesti ettevõtjatega oluliselt tõenäolisem puutuda kokku olukorraga, mil ametnik tellib toodet või teenust firmalt, milles ta sugulane on osanik ning

„käsi peseb kätt“ situatsiooniga.

4) **Ida-Virumaa elanikud on mitme korrupsioonivormi suhtes sallivamad kui mujal Eestis. Ka Virumaa ettevõtjad on korrupsiooni defineerimise osas leebemad.**